

روسیه و اوپک

رقابت یا رفاقت

وروسیه تأکید و آمادگی کشورش را برای انجام مذاکرات پیوسته و همه جانبه با اوپک به منظور ایجاد یک بازار نفت باثبات و قابل پیش بینی اعلام کرد. وی با اشاره به بحران فعلی اقتصاد جهانی و اثرات سوء آن بر بازارهای نفت، همکاری بیشتر اوپک و روسیه را در این مقطع زمانی مهم دانست. دبیر کل اوپک نیز در این گفتگو به تشریح تأثیر عوامل بنیادی و غیربنیادی در نوسانات قیمت نفت در یکی دو سال اخیر پرداخت و با اشاره به بحران اخیر و پیآمدهای آن، کنترل و مدیریت بازار نفت را مهم دانست. وی همچنین این گفتگو را گامی مثبت در راستای همکاری بیشتر اوپک و روسیه

علیرضا قنبری

در ۲۲ اکتبر رئیس جمهور فدراسیون روسیه دمیتری مدویدف با دبیر کل اوپک عبدالله البدری در مسکو دیدار و گفتگو کرد. در این دیدار که وزیر انرژی روسیه نیز حضور داشت دو طرف به بیان دیدگاه‌های خود در زمینه تحولات اخیر بازار نفت پرداختند و بر همکاری‌های دو جانبه و متقابل تأکید کردند. رئیس جمهور روسیه با اشاره به نقش مهم اعضای اوپک و روسیه به عنوان تولیدکنندگان و صادرکنندگان بزرگ نفت و انرژی بر اهمیت همکاری بین اوپک

روسیه بر منابع عظیم انرژی این منطقه و چالشی شدن امنیت عرضه انرژی از این منابع است. غربی‌ها تمایلی ندارد که روسیه کنترل مرزهایی که پیش از این در قلمرو شوروی سابق قرار داشته و امروز گذرگاه نفت آسیای میانه محسوب می‌شود را تحت کنترل خود درآورد. لذا حتی تهدیدهایی مبنی بر تحریم روسیه از جانب غرب مطرح گردید. مخالفت‌ها با روسیه هنوز هم ادامه دارد و آمریکا همراه با هم پیمانان اروپای اش به طور همه جانبه از گرجستان حمایت می‌کنند. توافق آمریکا و لهستان درباره استقرار سپر دفاع موشکی در این کشور و یا مجهز نمودن گرجستان به مهمات جنگی پیشرفته از سوی آمریکا نمونه‌هایی از حمایت غرب از گرجستان است که خشم روسیه را برانگیخته است.

در واقع روسیه با مشارکت با اوپک خواهان تقویت اوپک و افزایش قدرت تأثیرگذاری آن در بازار نفت است تا از این طریق بتواند در صورت نیاز، از نفت خود به عنوان سلاح و فشاری بر علیه غرب بهره‌گیرد.

به نظر می‌رسد که در چنین شرایطی روسیه با تغییر در دیپلماسی خارجی خود سعی می‌کند در رقابت جدید و به تعبیر برخی تحلیل‌گران، جنگ سرد جدید شکست نخورد. لذا پس از وقوع بحران قفقاز، استراتژی گسترش روابط با شرق و خاورمیانه که از مدت‌ها قبل در مسیر سیاست خارجی خود قرار داده بود را با قوت و حساسیت بیشتری دنبال می‌کند. در همین راستا روسیه به سمت اوپک نیز گرایش پیدا کرده است. روسیه از نظر ذخایر، تولید و صادرات نفت خام شباهت زیادی با بسیاری از کشورهای عضو اوپک دارد. این کشور هفتمین دارنده ذخائر نفت و اولین کشور غیر اوپک دارنده این ذخائر در جهان است. همچنین این کشور بزرگترین تولیدکننده و دومین صادرکننده نفت در جهان می‌باشد. روسیه قصد دارد از اهرم همکاری با اوپک برای حساس کردن و فشار بر غرب استفاده کند. در واقع روسیه با مشارکت با اوپک خواهان تقویت اوپک و افزایش قدرت تأثیرگذاری آن در بازار نفت است تا از این طریق بتواند در صورت نیاز، از نفت خود به عنوان سلاح و فشاری بر علیه غرب بهره‌گیرد. به نظر می‌رسد روسیه امیدوار است که با همکاری با اوپک بتواند نفوذ مؤثری در بازار نفت داشته و به وسیله آن بتواند به اهداف سیاسی خود دست یابد و یا حتی با نمایش نزدیکی به اوپک، موضع غرب را نسبت خود تعدیل نماید.

وابستگی به درآمدهای نفتی: بخش نفت و گاز در سال‌های اخیر در اقتصاد روسیه نقش بسیار مهمی یافته‌اند. افزایش قیمت‌های

تلقی کرد. همچنین دو طرف از افت قیمت‌های نفت ابراز نگرانی کردند و اثر آن بر سرمایه‌گذاری در بخش نفت را منفی دانستند و احتمال لغو پروژه‌های نفتی و توقف پروژه‌های جدید را متذکر شدند.

در ۱۲۹ اکتبر «منویندودون» معاون بزرگ‌ترین شرکت نفتی روسیه یعنی لوک‌اویل در حاشیه کنفرانس سرمایه‌گذاری در مسکو با ابراز نگرانی از کاهش قیمت‌های نفت و اثرات منفی آن بر صنعت نفت روسیه، اظهار داشت که آینده صنعت نفت روسیه و ثبات قیمت‌های نفت در گرو همکاری نزدیک میان روسیه و اوپک در زمینه کاهش تولید و مدیریت عرضه بازار نفت است. وی اعلام کرد که روسیه مایل و قادر است از سیاست کاهش تولید اوپک حمایت کند و

تولید روزانه خود را ۳۰۰ تا ۴۰۰ هزار بشکه در روز کاهش دهد. «ایگور سچین»، معاون نخست‌وزیر روسیه نیز در ششم نوامبر از امضای تفاهم‌نامه‌ای بین اوپک و کشورش در اجلاس فوق‌العاده آتی اوپک در ۱۷ دسامبر در شهر وهران الجزایر خبر داد و گفت: برای هرگونه اقدام مشترک جهت کاهش تولید نفت، باید ابتدا منتظر امضاء این توافق‌نامه باشیم. البته موضعگیری‌های متناقضی نیز از سوی برخی دیگر از مقامات روسیه وجود داشته است.

انتشار اخبار این مذاکره و اظهار نظرات مسؤولان سیاسی و اجرایی روسیه و اوپک، بازتاب گسترده‌ای در رسانه‌ها و مجامع بین‌المللی داشته و توجه کارشناسان سیاسی و تحلیل‌گران بازار نفت و انرژی را جلب نموده است. همه به دنبال پاسخ به این سؤال هستند که چه مسأله یا مسائلی باعث تغییر دیدگاه روسیه نسبت به اوپک شده است؟ و این دو رقیب دیرینه بازار نفت که در گذشته رقابت سنگینی در گرفتن سهم بازار از یکدیگر داشتند امروزه چگونه در صدد همکاری برآمده‌اند؟ در این رابطه تحلیل‌های زیادی ارائه شده است اما دو عامل کلیدی را می‌توان در زمینه تمایل روسیه به اوپک و کشورهای عضو این سازمان برشمرد:

بحران قفقاز: مناقشات سیاسی دیرینه روسیه و گرجستان، چندماه قبل به درگیری نظامی بین آن دو کشور انجامید و ناآرامی را در منطقه قفقاز به وجود آورد. این ناآرامی با واکنش غرب و آمریکا مواجه گردید که مواضع تند و خشنی را بر علیه روسیه اتخاذ کردند. غرب که از تسلط روسیه بر آسیای میانه هراس دارد نگران کنترل

نفت از سال ۲۰۰۰ که با افزایش تولید نفت روسیه نیز همراه شد، درآمدهای نفتی هنگفتی را به اقتصاد روسیه تزریق کرد. درآمد حاصل از صادرات نفت خام روسیه در سال ۲۰۰۰ میلادی ۲۵ میلیارد دلار بود که با رشد سالانه ۷۹ درصد به بیش از ۱۲۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۷ رسید. سهم نفت خام در کل صادرات ۳۵۴ میلیارد دلاری روسیه در سال ۲۰۰۷ میلادی ۳۴/۲۸ درصد بوده است. در

سال ۲۰۰۵ تراز بودجه بدون نفت روسیه ۲/۱- درصد از تولید ناخالص داخلی بود که در سال ۲۰۰۸ به ۵/۹- درصد افزایش یافت و پیش بینی می شود در سال ۲۰۰۹ به ۶- درصد برسد. علاوه بر این سهم گاز نیز در درآمدهای صادراتی روسیه بسیار قابل توجه است، در حالی که قیمت های گاز نیز تابعی از قیمت نفت

هستند. طی دو سال اخیر که قیمت های نفت رشد بسیار فرآیندهای داشته اند نفوذ درآمدهای نفتی و گازی در اقتصاد روسیه بیشتر شده و بهبود بسیاری از شاخص های اقتصادی مانند نرخ رشد و حتی سبقت گرفتن آن ها از پیش بینی برنامه ها، مدیون همین امر بوده است.

بنابراین روند نزولی شدید قیمت های نفت که چندین ماه است شروع شده و سطح قیمت ها را به کمتر از نصف رسانده، موجب نگرانی روسیه است و تداوم و گسترش بحران مالی جهانی که پیش بینی می شود با تأثیر بر کاهش تقاضا، قیمت های نفت را بیشتر کاهش دهد این نگرانی را دوچندان کرده است. دولت روسیه برای مقابله با این مشکل متوجه کشورهای اوپک که همین دغدغه را دارند شده و قصد دارد با عقد تفاهم نامه همکاری با آن، مانع کاهش بیشتر قیمت ها شود، زیرا قیمت های کمتر از ۷۰ دلار در هر بشکه اقتصاد روسیه را با کسری و بحران مالی مواجه کرده و باعث اختلال در بسیاری از طرح ها و پروژه های توسعه ای این کشور می شود.

بنابراین این احتمال وجود دارد که حداقل برخی از مقامات روسیه، در طرز برخورد خود با اوپک تجدیدنظر کرده و استراتژی همکاری با اوپک را با استراتژی گرفتن سواری مجانی از اوپک جایگزین کرده باشند. ضمن این که صرف اعلام همکاری روسیه می تواند از نظر روانی تأثیر مثبتی بر قیمت ها داشته باشد.

در این شرایط گاهی خبرهایی از احتمال عضویت روسیه در اوپک نیز مطرح می شود. البته عملاً چندین سال است که روسیه به عضو ناظر اوپک تبدیل شده و در اجلاس های این سازمان شرکت می کند اما به نظر نمی رسد این کشور خواهان عضویت دائم در اوپک باشد. زیرا سیاست خارجی روسیه بر این اصل استوار است که کمترین محدودیت و الزام را در عرصه بین المللی برای خود ایجاد کند. بنابراین حاضر

نیست که با عضویت در اوپک به عنوان یک سازمان جهان سومی، متعهد به اجرای مصوبات اوپک شود و نیز خود را از شانس پذیرفته شدن در سازمان های غربی مانند آژانس بین المللی انرژی محروم نماید. اما از آنجایی که متمایل به استفاده مقطعی از قدرت اوپک است، ترجیح می دهد

به جای عضویت در اوپک موافقت نامه همکاری را با این سازمان منعقد کند تا قدرت اوپک و توان تأثیرگذاری آن بر بازار نفت و سطح قیمت ها را تقویت کند. اگر روسیه بتواند مسائل خود را با غرب حل کرده و بار دیگر به کلوپ ایشان بازگردد، بعید است که به همکاری با اوپک ادامه دهد.

گرایش روسیه به سمت تنها سازمان نفتی جهان که بیش از ۷۵ درصد ذخایر و حدود ۳۶ درصد تولید نفت خام جهان را در اختیار دارد می تواند یک بازی برد-برد را برای دو طرف به ارمغان آورد. اگر روسیه تولید خود را ۳۰۰ تا ۴۰۰ میلیون بشکه در روز کاهش دهد و با کاهش ۷/۵ میلیونی اوپک همگام شود قطعاً بازار را تحت تأثیر قرار خواهد داد و در صورت ادامه همکاری بین آنها اگر وضعیت آینده بازار بدتر شود می توان شاهد اثرات بیشتر این همکاری بود. بنابراین اوپک باید از این موقعیت به نحو احسن استفاده کند و در متقاعد کردن هر چه بیشتر روسیه برای همگام کردن آن با سیاست های خود تلاش کند و تفاهم نامه را به گونه ای تنظیم نماید که زمینه همکاری های بلندمدت و نه مقطعی را به وجود آورد. علاوه بر این کشورهای عضو اوپک می توانند از این فرصت در زمینه فناوری نیز استفاده کنند. روسیه از سطح فناوری بالایی در صنعت نفت برخوردار است و کشورهای عضو اوپک می توانند با توجه به رویکرد جدید روسیه به اوپک، برای پیشبرد اهداف اکتشافی و توسعه ای میدانی نفتی شان از این کشور کمک بگیرند.

دولت روسیه قصد دارد با عقد تفاهم نامه همکاری با اوپک، مانع کاهش بیشتر قیمت ها شود، زیرا قیمت های کمتر از ۷۰ دلار در هر بشکه اقتصاد روسیه را با کسری و بحران مالی مواجه کرده و باعث اختلال در بسیاری از طرح ها و پروژه های توسعه ای این کشور می شود.